

Nikita avea o ciudătenie fiziologică. Leșina des. Așa era el făcut. Nu, să nu credeți că leșina așa, ca o domniță de-a lui Turgheniev, când vedea sânge sau auzea un cuvânt urât; pur și simplu leșina.

Uneori chiar în mijlocul unei discuții, alții din cauza vântului puternic de primăvară sau din cauza stațiilor de metrou care semănau cu niște nave spațiale. Așa de tare îl entuziasma viața și așa de intens trăia el tot ce se întâmpla în jur, că uneori organismul lui nu făcea față acestei încordări. Pur și simplu se stingea lumina. Numai așa mai făcea și Nikita o pauză să-și tragă sufletul.

Și mai era o chestie. Adeseori pe Nikita îl apuca din senin câte o durere groaznică. De obicei, îl durea ceva care nu doare pe nimeni niciodată. Călcâiul, să zicem. Sau încheietura. Sau, mai des, degetul arătător. Și durerea îl scotea din priză, dar nu așa de categoric ca leșinul; mai blândă, părea doar să ascundă realitatea în spatele unui geam fumuriu. În timpul acesta, în capul lui Nikita se lăsa o liniște desăvârșită, în care nu se mai auzea decât țârâitul coșaiilor și al cicadelor. Nikita asculta cicadele și privea atent lumea, zâmbind. Privea parcă de la distanță. Parcă dintr-o altă viață. Iar trenul mergea încet spre Toșciha...

Nikita și-a venit în fire. Țara îl privea prin niște ochi turburi de vagon de tren. Pe ceafa cuiva se adunau păduchi, iar picioarele se chirceau în spațiul îngust dintre sacoșele burdușite, geamantane și cărucioare.

Țara tot avea obiceiul să îl stropească pe Nikita cu apă clocotită, făcându-l să-și piardă echilibrul și să se apuce mai bine

de mănere, să îl îndoape cu voblă¹ și plăcinte de casă, să îl mânjească pe mâini cu ciocolată topită, să îl adape cu vodcă, să-l facă să piardă când juca popa prostu' cu niște cărți soioase pe care, în loc de dame, erau desenate niște fete în pielea goală.

Țara încerca să intre în legătură cu Nikita. Să stabilească o relație cu el. Țara nu-l lăsa să doarmă, nu-l lăsa să se gândească, nu-l lăsa în pace.

Țara căsca, sforăia, puțea, lua câte o gustare, mai trăgea o dușcă, se cățara pe patul de sus călcând pe mâna cuiva, scui-pa semințe, dezlega rebusuri, își scărpină boășele sau se lua la harță cu însoțitorul de tren, care stătea chiar lângă toaletă, legănându-se pe coridor în hureitul trenului.

„Ce stație e asta?“ „Ia uitați, băiatului iar i s-a rupt filmul.“ „Și parcă nici n-a băut.“ „O fi vreun drogat.“ „Păi așa sunt toți acum, care se-nțeapă, care trage pe nas...“ „Mai bine taci, mamaie, dacă nu știi, poate că-i e rău omului...“ „Să chemăm un doctor?“ „Și de ce să tac?! Toată viața am stat în picioare lângă strung! Ia să nu-mi închizi tu gura, sunt femeie bătrână!“ „Ia mai taci, femeie, că nu pot să doarmă copiii de gura ta!“ „Aș, copiii! O să crească și o să tragă și ei clei pe nas și o să le închidă gura bătrânilor!“ „Tanti, ia nu mai da așa din coadă! Ia mai bine să cântăm noi un cântecel: pe câmp tancurile hu-ru-iaau! Soldații se duceau la ultima bătălie!“

Nikita și-a venit din nou în fire și a ieșit să fumeze. Țara se apropia de stația Dno, legănându-se pe arcuri și unduindu-se languros de-a lungul șinelor șerpuitoare. Apoi a frânat brusc și s-a oprit lângă un felinar.

— Ei, frățâne, unde-am ajuns?

— La fund²! a strigat vesel Nikita și a pornit spre ieșire, strecurându-se prin mulțime.

În stația Dno era pustiu. Numai dispecerii se auzeau, vorbind în limbajul lor extraterestru, și niște mecanici invizibili ciocăneau în articulațiile de fier ale vagoanelor.

¹ Pește consumat mai ales uscat, ca gustare la băutura.

² Joc de cuvinte: în limba rusă, *dno* înseamnă „fundul apei“, „pleava societății“.

— Unde te-ai dus, amărățule? a spus o însoțitoare de tren durdulie, cu o voce tunătoare, ca de oracol. Iarăși te bagi în belele. Și după aia tot eu să te adun de pe jos?

Nikita i-a zâmbit oracolului și a ridicat din umeri. În jur mirosea a cărbune, a lemn putred și a fier. Chipul îi era gădilat de o ploaie mărunță. Și i se părea că știe o mare taină. Pe care nu mai poate să o spună nimănui. Pentru că nu avea niciun rost.

În vagon s-a apropiat de Nikita un băiețel. L-a apucat de genunchi și l-a întrebat cu gravitate:

— Tu ai ceva ce-ți dorești tare de tot? Și, fără să mai aștepte răspunsul: Eu da! Vreau să mă ascund într-un tufiș și să locuiesc acolo!

— Cum, atât? s-a mirat Nikita. Nu-ți mai trebuie nimic altceva ca să fii fericit?

Băiatul a căzut pe gânduri, rezemându-și bărbia în pumn.

— Ba da, mai vreau și un tren. Să tot merg așa cu el... Și după aia... să mă ascund într-un tufiș! Și să locuiesc acolo!

— Păi și cine te împiedică?

Nikita s-a aplecat, încercând să vadă ce i-a distras atenția copilului.

— Șosețele! a strigat băiețelul, fugind de lângă el.

— Șosețele călduroase, din lână de oaie, le dau cu cincizeci de ruble, la piață sunt de două ori mai scumpe! a început să cânte, strecurându-se pe culoarul vagonului, o femeie cu o sacoșă mare, în carouri. Șosete adevărate, de lână, luați, fetelor, n-o să vă pară rău!

La capătul vagonului, vânzătoarea de șosete cu aptitudini artistice a intrat într-o luptă fără speranță cu însoțitoarea de tren, a cărei voce groasă de bas acoperea toate replicile sărmaneii femei.

— De câte ori să-ți spun! Aici nu e Crucea Roșie! Dacă vrei să mergi cu trenul, plătești! Nu suntem azil, astea-s Căile Ferate Ruse! Ce-mi pasă mie de copiii tăi! Ai turnat la plozi, acuma n-ai decât să te speli cu ei pe cap! Chiar acuma te dau jos! Data viitoare chem miliția!

Nikita și-a înșfăcat rucsacul și a început și el să își croiască drum spre ieșire.

Pe peronul gol dormea dus, pe sacoșa cu șosete, băiatul care visa să trăiască într-un tufiș. În jur nu se vedea niciun tufiș. Numai niște clădiri cu geamurile sparte și un drum de țară care se pierdea în întuneric. Un alt băietan, mai mare, cu mâinile în buzunare, examina sceptic un felinar care scârțâia. Femeia se uita după trenul care se îndepărta și, nu se știe de ce, zâmbea. Asta i-a plăcut lui Nikita.

Clădirea gării din Kirjaci de-abia era acoperită cu niște scânduri. Nikita a luat sacoșa în carouri și a pus-o pe banca umedă.

— Ei, ce să facem, o să înnoptăm aici. Doar suntem obișnuiți. O să ne ținem în brațe, n-om muri noi de frig, spunea vânzătoarea de șosete Antonina Fiodorovna, întinzând pe bancă niște punge de plastic. Hai, descaltă-te, o să-ți dau și ție șosețele, să nu-ți înghețe picioarele.

— Mami, vreau ceai! Mami, mi-e frig! Mami, uite, mă doare burta! scâncea băiețelul, pe care îl chema Siova.

— Ce te smiorcăi atâta? Zâmbește! Ce te-am învățat eu? Spatele drept și zâmbetul pe buze! Măine o să avem mai mult noroc!

— Totdeauna zici așa! N-o să fie nimic mâine!

— Să nu te-aud! Nici prin gând să nu-ți treacă așa ceva, necum să-ți iasă pe gură! Ia uite, Lionika e mai mic decât tine, dar se poartă ca un bărbat adevărat!

Lionika dormea imperturbabil, cu mâinile sub obraz. El sigur nu se îndoia că a doua zi va fi mai bine.

— Pe vremuri și eu eram ca Siovka, a spus Antonina Fiodorovna. Cum era ceva, imediat îmi dădeau lacrimile și-mi umblau prin minte tot felul de gânduri: că n-o să iasă nimic, că așa o să fie toată viața... Să te spânzuri, nu altceva! Dar după aia am citit într-o cărțuie de-asta din America o vorbă înțeleaptă, cum că, dacă vrei să ai succes, trebuie să stai cu spatele drept și cu zâmbetul pe buze. Și acum, orice s-ar întâmpla, îmi aduc aminte și-mi zic: „Lucrul cel mai important e să zâmbești și să nu-ți pleci capul.“ Numai atunci o să ai parte de noroc!

— Și cum e? a întrebat Nikita precaut. Merge?

— Până acum n-a mers, a recunoscut imediat Antonina Fiodorovna. Dar nu-mi pierd speranța. Știu eu că odată și odată tot o să se schimbe lucrurile!

Tonia Kiseliova crescuse într-un sătuc de mineri, Halmer-Iu. Asta este dincolo de Vorkuta, mai departe, în nord, spre Oceanul Înghețat; acolo nu ajungeai decât pe șinele cu ecartament îngust care, o dată pe săptămână, legau mina de restul lumii.

La șaptesprezece ani se căsătorise cu un șofer. Sâmbăta și duminica o plimba prin tundră cu camionul lui dogit, cu care, în timpul serviciului, căra gunoi. Apoi se născuse Siova. Iar mai apoi închiseseră mina. Oamenii, fără să mai spere că o să aibă cineva grijă de ea, începuseră să plece din așezarea sortită pieirii.

Numai soțul Toniei nu se grăbea cu plecatul.

— Oamenii ăștia și-au pierdut de tot credința! îi spunea el soției. Oare se poate așa ceva? Statul nostru este statul muncitorilor și al țăranilor. Iar noi ce suntem? Muncitori. Judecă și tu: poate să ne lase el așa în voia sorții? Să ne lase singuri în mijlocul tundrei? Sigur că nu! Uite, o să vezi, o să ne dea un apartament undeva în sud, iar ăștia care acum fug ca șobolanii o să se zgârie pe ochi!

Antonina, care pe atunci avea nouăsprezece ani, credea și în soț, și în stat. Și, imediat după Siova, i-a dat încrezătoare naștere și lui Liovia.

„Uite ce proastă!“ spuneau în cor fostele consătence când ea se pregătea să plece de la maternitate înapoi la Halmer-Iu. Dar Tonia se mulțumea să zâmbească enigmatic. Știa că o așteaptă un apartament uriaș, cu vedere la mare.

În tren a călătorit singură. Un mecanic posac, fost deținut — nu se știa pentru ce infracțiune —, tot întârzia să dea semnalul de plecare. Deodată, sirena a răsunat puternic, de două ori. Tonia s-a întors spre el.

— Lasă, măicuță. Mai bine așa. Ce mai tura-vura, pleacă de aici. La ce stai? Mai sunt două curse și după aia gata, la revedere. O să închidă calea ferată.

— Cum s-o închidă? s-a minunat Tonia. Și cu noi cum rămâne? Cum o să ne mai aducă pâine? Nu pot să facă asta! Cred că nu știți ce vorbiți!

Atunci mecanicul a făcut-o și el „proastă“ pe Tonia și a dat semnalul de plecare.

După episodul acesta, Antonina Kiseliova a început pentru prima dată să se îndoiască. O săptămână mai târziu, l-a pus pe Liovia în cărucior și a pornit cu el spre gară, fără să știe nici ea de ce. Acolo a dat de gălăgioasa familie Kapelkin, care își încărcă lucrurile cu mare tâmbălău. Mecanicul, care îi ajuta să urce în vagon cutii și boccele, a zărit-o și, de ciudă, a scuipat pe jos, pe pământul veșnic înghețat. După plecarea Kapelkinilor, Antonina Kiseliova și bărbatul ei au rămas în Halmer-Iu cu desăvârșire singuri.

— Eu îi zic soțului „Hai să plecăm!“, dar el nu face decât să mă înjure. Ba a început să ridice și mâna la mine. Mai înainte n-o făcea niciodată, nu te uita că-i șofer. Sau stă cu zilele culcat cu fața la perete și tace. Uneori îl ia somnul și începe să scrâșnească așa de tare din dinți, că ți-e mai mare groaza, în liniștea asta... Mâncam numai terci de hrișcă. Nu ne mai rămăsese nimic altceva. Făceam un foc în curte și fierbeam hrișca. Pe urmă au tăiat și curentul electric, și gazele. Fierb terciul și îi pun oala lângă pat, toată neagră de fum. Că masa o făcuserăm bucăți ca s-avem lemne de foc. Pun oala deci, iau copiii în brațe și mă duc la fostul cinematograf, unde m-am cunoscut eu cu bărbatu-meu. Pe vremuri ne duceam acolo în fiecare zi. Urlu, plâng în hohote. Siova, după mine, începe și el să scâncească. Liovia se trezește în cărucior și începe și el să chirăie. Și bocim așa o vreme toți trei. Într-o zi a venit și ultimul tren. Stăteam în gară cu copiii. Mă dusesem doar așa, ca să mai văd și eu un suflet de om. Nu aveam niciun gând, niciunul. Stăteam cu degetele încleștate pe cărucior și mă uitam. Și se uita și el. Din cabină. Era negru la față... În sat se adunase o haită mare de câini sălbaticiți. Umblau pe străzi de n-aveai loc să treci de ei. Îi abandonaseră stăpâni. Dacă arunci în ei cu ceva, scot colții la tine. Se dau ei înapoi, dar nu pentru multă vreme. Și uite, stau eu așa lângă tren, când deodată câinii ăștia încep să latre. Mă întorc și ce să văd? Vin direct spre mine, toată haita. Eu o iau la fugă spre vagon. Mecanicul sare, mă ajută să ridic căruciorul și tot zice: „Ei, slavă Domnului, slavă Domnului...“ Și a dat imediat semnalul de pornire, ca să nu

mai apuc să mă răzgândesc. Pe urmă în Vorkuta am trăit la el o vreme. Mi-a povestit de ce fusese închis. Se întâmplase cam așa ca la noi. Era de fel de prin Vologda. La ei șeful raionului închisese satul. Așa, tam-nisam. Se stricase centrala electrică, și el își băgase în buzunar banii de reparații. A venit frigul, oamenii s-au dus la el, dar el o ținea una și bună: „Da, da, da, totul e sub control, da, da, da, o să facem tot!“ Numai că fata mecanicului ăștia de-i zice Nikolai a făcut o pneumonie la grădiniță, că nu era caldură. Și a murit. Nikolai s-a dus întins la șeful raionului. Cum a deschis ușa cabinetului, ăla a și început să spună poezia, fără ca măcar să ridice ochii: „Da, da, da...“ Și atât. N-a mai apucat să zică și altceva. Nikolai l-a împușcat cu o carabină. Și a rămas să aștepte miliția...

— Și după aia? a întrebat-o încet Nikita pe Antonina Fiodorovna, care tăcea de multă vreme.

Și abia atunci a băgat de seamă că vânzătoarea adormise. Adormise cu zâmbetul pe buze, ca atunci când se uita după tren. Și cu spatele drept.

Pe lângă ei se furișa un tren de marfă. Siluetele rotunde ale cisternelor păreau niște animale mari, rinoceri sau hipopotami, care porniseră la drum în căutarea fericirii.

A doua zi dimineată, Nikita a cumpărat de la Antonina Fiodorovna șosetele de lână cu care dormise.

— Uite, vezi, Sivka, doar ți-am spus că azi o să avem noroc, și n-ai crezut! îi tot spunea ea fiului mai mare în timp ce cumpăra pâine și lapte condensat de la chioșcul cu pereții arși în care, cu o lună în urmă, niște cheflii încercaseră să îi dea foc vânzătorului pentru că nu voise să le dea alcool gratis.

Lionika îi strângea mâna tufișului descoperit în apropiere. Sivka stătea într-o rână și rumega posac. Antonina Fiodorovna tot încerca să îl convingă pe vânzător să cumpere de la ea „niște șosete de lână grozave“.

— După aia am început și eu să-mi ies din minți.

Nikita a auzit continuarea poveștii abia spre seară, când neobosita Antonina Kiseliova, după ce bătuse pe jos tot Kirjaciul până vânduse și ultima pereche de șosete, aștepta următorul tren.

— Mi se părea că mă cheamă omul meu înapoi. Mă ceartă că l-am părăsit. Îi auzeam glasul de parcă ar fi fost lângă mine, nu alta. Începusem să vorbesc cu el cu voce tare. „Kolia“, zic – și pe el tot Nikolai îl chema –, „doar nu pentru mine, pentru copii mi-am făcut griji, Kolia!“ M-am gândit să mă duc pe jos până la el. Să-l iau de acolo. Sau măcar să-i duc ceva de mâncare. Nikolai, mecanicul, începuse să mă închidă cu cheia. „Proasto“, îmi zicea, „a murit omu‘, dar tu n-ai voie să mori, tu ești mamă!“ Dar nici eu nu mă lăsam mai prejos și-i ziceam că oricum o să fug. Peste câteva zile l-am convins. Nici eu nu mă așteptam. A scos noaptea locomotiva, fără să știe șefii, m-a urcat în cabină și ne-am dus la Halmer-Iu, să-l căutăm pe Nikolai al meu. Mi se făcuse frică, zic: „Dar dacă nu-i bine? Nu mai bine mă duc pe jos? Dacă ne prinde cineva, ajungem la tribunal!“ El a dat numai din mână și a pornit.

— L-ați găsit?

Nikita stătea pe peron sprijinit de zidul gării și încerca din răspuțeri să nu leșine.

— Nu știu. Acasă nu era nimeni, firește. Am găsit ușile date de perete. Înăuntru era ordine. Spălase și oala aia afumată... Am umblat prin tot satul, ne-am uitat în fiecare casă. Că doar nu fuseseră încuiate când plecase lumea. Ne-am dus la mină. Și n-am găsit pe nimeni. Adică eu n-am găsit pe nimeni, iar Nikolai – nimic. Pentru că el căuta un cadavru, iar eu un om viu. Până și câinii ăia dispăruseră de parcă-i înghițise pământul. Era o liniște așa de mare, că ți-era frică și în șoaptă să vorbești. Așa că am plecat cu mâinile goale. Dar când mergeam pe ulițe, tot timpul mi se părea că el se uită la mine. În ceafă. Dacă mă întorceam, nu era nimeni. Privirea asta o mai simt și azi. Acum mereu se uită la mine...

— Și cum de v-a lăsat mecanicul să vindeți șosete cu băieții după dumneavoastră?

— Păi am fugit eu. Am mințit că mă duc la soră-mea, în Kuban, că mi-au găsit și serviciu, și casă... Și am fugit încotro am văzut cu ochii. Iar soră n-am avut în viața mea.

— Păi cum așa?

— N-au mai apucat părinții, au murit devreme. Tata a murit în mină, iar mama peste un an s-a dus după el.

— Ei, nu de soră vorbeam. De mecanic.

— Aaa, de mecanic... Păi se pare că se cam îndrăgostise de mine. Dar ce, iubire-mi trebuia mie? Toată inima mea rămăsese acolo, în satul părăsit. Și-mi părea rău de el, că era un om bun. De-aia am și fugit. Când m-a condus, a început deodată să-mi povestească despre nevastă-sa. Se pare că tot Tonia o chema. Uite ce rebus ne ieșise: doi Nikolai și două Antonine...

— Și soția ce pățise?

— Cât a durat procesul, s-a ținut bine. Dar cum a fost condamnat, și-a făcut seama. S-a spânzurat în aceeași zi. El a aflat de asta abia peste un an. Pentru că ea înainte să moară scrisese o groază de scrisori. Așa, drăgăstoase, cum că totul e bine, că-l așteaptă, că-n sat au băgat căldură... După ce și-a luat zilele, vecina i le-a pus la poștă în fiecare lună, până s-au terminat. Uite că vine și trenul nostru...

3

Iuncherul a mai sorbit o gură din vinul lui scump, italianesc. Sec. Roșu. Asculta Schubert. Mai lipseau numai lumânările și cămașa albă de mătase cu guler dantelat. Iuncherul, așa cum i se cuvine unui nobil rus, vorbea despre destinul patriei. Pe Nikita îl dorea genunchiul. Era trist.

— Ei, și unde te tot duci tu așa? Ce cauți? Rusia pe care am pierdut-o? a spus Iuncherul, turnând vin.

— Rusia... a răspuns Nikita ca un ecou.

— Ca mai apoi să ajungi prin străinătăți și s-o asculți pe nevastă-ta cântând în salon *Parfumatele flori albe de salcâm*¹ și să scrii romanul *Zile de căcat*²?

— Eu n-o să plec nicăieri, doar știi.

— Mare păcat. În țară n-a mai rămas petrol decât pentru opt ani. Și după aia gata, ne-am lins pe bot. Noi zăcăminte nu mai caută nimeni din era sovietică. Și atunci ce-i de făcut?

— Să-ți vezi de viață.

— Mai degrabă să supraviețuiești. Dar eu nu vreau doar să supraviețuiesc. Uite, mie-mi place vinul gustos, muzica bună, citesc memoriile lui Richter...

Iuncherul era sibarit și estet. Și prietenia asta nu ar fi avut niciodată loc dacă Iuncherul nu ar fi fost, pe lângă toate celelalte, și un om bun. Deși „bun“ nu e chiar cuvântul cel mai potrivit.

¹ Cântec nostalgic dintr-un film regizat de Vladimir Basov, intitulat *Zilele Turbinilor* și bazat pe piesa omonimă a lui Mihail Bulgakov.

² Aluzie la *Zile blestemate*, volumul memorialistic publicat de Ivan Bunin în exil, în care autorul deplânge consolidarea dominației bolșevice în perioada 1918-1920.